

COVID-19: Cum salvăm economia națională și pregătim terenul pentru o relansare post-criză

Document de politici privind măsurile ce ar putea fi întreprinse de autorități pentru atenuarea impactului în contextul crizei Covid-19 asupra economiei naționale

2 aprilie 2020

Autori:

Adrian Lupușor

Dumitru Pîntea

Sergiu Gaibu

Acest studiu a fost elaborat cu susținerea financiară a Fundației Soros-Moldova. Opiniile exprimate în acest studiu aparțin în exclusivitate autorului și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Soros-Moldova sau al partenerilor săi.

Cuprins

Context.....	3
La ce să ne așteptăm: efectele crizei Covid-19 asupra economiei naționale	4
Cum salvăm economia națională?	7
Programul de redresare economică.....	8
1. Măsuri imediate pentru perioada situației excepționale de combatere a Covid-19	9
2. Măsuri ce vizează perioada după eliminarea stării de urgență	11
Anexa. Măsurile întreprinsă de Guvern pentru susținerea mediului de afaceri și populației	13

Context

Pe lângă amenințările la adresa sănătății populației, criza Covid-19 aduce noi provocări la nivel macroeconomic. Incertitudinea este prezentă chiar și pe termen scurt și bântuie economia mondială, iar Moldova nu este o excepție. Instituțiile publice, firmele și gospodăriile casnice, toate sunt afectate de încetinirea activității economice. Marea majoritate a sectoarelor se confruntă deja cu o scădere drastică a vânzărilor și a veniturilor din cauza imposibilității de a desfășura activitatea obișnuită. În plus, anumiți actori precum deținătorii de credite, chiriașii, emigranții care se întorc acasă sau lucrătorii din economia informală nu au o protecție socială în situații de criză.

Chiar dacă este temporar, șocul măsurilor de izolare va avea repercusiuni considerabile asupra activității economice. În mod particular, acestea se vor manifesta prin încetinirea activității de producere din cauza perturbării lanțurilor de aprovizionare și reducerii cererii atât interne cât și externe. Pe lângă acestea, creșterea incertitudinilor va exercita o influență nefastă asupra programelor de cheltuieli prognozate de firme și alte investiții private. Având în vedere că nu se cunoaște cât vor dura restricțiile și cum va evolua pandemia în perioadele imediat următoare, nu putem cuantifica cu exactitate acceptabilă impactul economic al pandemiei, însă ne putem aștepta la un șoc chiar mai puternic față de criza din 2009, iar PIB-ul ar putea scădea chiar și cu circa 10% numai în 2020. Prin urmare, răspândirea Covid-19 adaugă o nouă sursă substanțială de riscuri în adresa economiei naționale pentru anul 2020 și nu numai.

În aceste condiții, atenuarea efectelor Covid-19 asupra stării de sănătate și asupra economiei naționale trebuie să fie prioritatea guvernării. Acțiuni decisive și la timp trebuie întreprinse de Guvern, banca centrală, autorități de reglementare, dar și alți actori, pentru a minimiza efectele crizei. De cealaltă parte, agenții economici și populația au rolul lor în a da dovadă de responsabilitate și a face tot posibilul pentru atenuarea efectelor devastatoare. Prin urmare, această scurtă analiză își propune să prezinte principalele elemente ale unui program de salvagardare a economiei naționale recomandat spre implementare autorităților, în baza analizei propagării crizei și ramificațiilor acesteia. Acțiunile incluse în planul respectiv urmează 2 scopuri majore: (i) atenuarea repercusiunilor economice și sociale generate de criza Covid-19, și (ii) pregătirea terenului pentru o relansare cât mai rapidă post criză.

Setul de măsuri nu pretinde a fi unui exhaustiv și vine să completeze măsurile deja adoptate de către Guvern. În acest sens, salutăm măsurile adoptate ce țin de subvenționarea agenților economici a căror activitate a fost sistată și extinderea asistenței sociale pentru persoanele fără venituri, conform proiectului de lege aprobat la 1 aprilie 2020 (o sinteză a acestor măsuri este prezentată în anexa 1) pe care le consideram absolut necesare. Totuși, măsurile respective ar trebui completate cu acțiuni mai cuprinzătoare și ferme în vederea susținerii economiei, populației și producătorilor autohtoni. Astfel, planul anti-criză trebuie să cuprindă atât perioada situației de urgență, prin atenuarea efectelor economice și sociale cauzate de restricțiile aplicate, dar și perioada imediat următoare după eliminarea acestora deoarece repercusiunile economice vor dura o perioadă mult mai lungă de timp.

Integrarea tuturor acțiunilor anti-criză într-un pachet integrat de măsuri pentru o perioadă mai lungă de timp, cu detalierea celor care vor fi aplicate pentru fiecare etapă în parte va oferi un nivel mai mare de previzibilitate și confidență mediului de afaceri și populației în general. Aceasta solicită o implicare mai activă și plenară a statului în susținerea economiei pe întreaga durată a efectelor pandemiei Covid-19 asupra economiei. Motivul ține de caracterul specific al prezentei crize, care nu ține de o recesiune clasică indusă de ciclurile economice, ci de un fenomen de forță majoră. În aceste condiții, obiectivele planului anti-criză trebuie să fie:

1. **Asigurarea menținerii economiei la „respirație artificială”** pe perioada restricțiilor aplicate de autorități în contextul pandemiei Covid-19, prin susținerea financiară directă a populației și firmelor. Accesul la lichidități și menținerea veniturilor populației este critic pentru atenuarea următoarelor potențiale etape ale crizei care s-ar putea manifesta în creșterea ratei sărăciei, falimentarea multor întreprinderi, scăderea bruscă a încasărilor la buget și „întoxicarea” portofoliilor bancare.
2. **Susținerea activă a producătorilor autohtoni**, ca instrument de atenuare a șocului asupra balanței de plăți, evitarea falimentelor și disponibilizărilor în masă și atenuarea recesiunii economice.
3. **Comunicarea activă și transparentă** cu populația și firmele pe marginea măsurilor întreprinse și planificate de către autorități, în vederea atenuării impactului crizei asupra așteptărilor și sentimentului economic al consumatorilor și firmelor.

Este la fel de importantă și identificarea și mobilizarea resurselor necesare implementării planului anti-criză. În vederea asigurării fezabilității și continuității măsurilor anti-criză, Guvernul trebuie să se focalizeze și pe măsurile active de identificare a surselor de finanțare a acestora. Elementul respectiv trebuie să facă parte din programul anti-criză, fiind și un element important de credibilitate și ancorare a așteptărilor populației și firmelor, precum și menținere a unui nivel acceptabil al sentimentului economic al acestora. Astfel, trebuie explorate următoarele 3 surse majore de finanțare: (i) rectificarea bugetară, prin realocarea cheltuielilor neprioritare pentru sectorul de sănătate și ajutorul financiar direct populației și firmelor, precum și emisie suplimentară de valori mobiliare de stat (VMS); (ii) lichiditățile din sistemul bancar, prin relaxarea politicii monetare, garantarea de stat a creditelor și intervențiile potențiale ale BNM prin procurarea VMS-urilor pe piața secundară; (iii) susținerea donatorilor. Mobilizarea resurselor de la aceste surse ar putea disponibiliza circa 20 miliarde MDL pentru planul de măsuri anti-criză.

La ce să ne așteptăm: efectele crizei Covid-19 asupra economiei naționale

Încercările de a prognoza care va fi amploarea șocului economic pentru anul 2020 comportă o marjă mult mai mare de eroare și incertitudine decât de obicei. Principalele instituții internaționale¹ care evaluează periodic perspectivele economice la nivel global nu s-au grăbit să-și actualizeze prognozele, concentrându-se mai degrabă pe identificarea măsurilor de intervenție în situații de

¹ Fondul Monetar Internațional, Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, Banca Central Europeană

criză. Chiar și așa, în viziunea Fondului Monetar Internațional recesiunea globală nu poate fi evitată, luându-se în calcul chiar o reducere a PIB-ului global de peste 5%. *"Deși, până la moment, Covid-19 a afectat în special sistemele de sănătate din economiile avansate, piețele emergente și țările în curs de dezvoltare ar putea fi afectate de o combinație de crize – medicală, economică și financiară. Multe dintre aceste țări vor avea nevoie de suport pentru a-și consolida răspunsul la criză, pentru a restabili locurile de muncă și creșterea economică în timp cât mai scurt"*².

În condițiile unei recesiuni globale devine cert că economia Republicii Moldova va fi afectată nu doar de factori interni, ci și de situația din state precum România, Germania, Italia, Turcia sau Rusia. Astfel, șocul extern s-ar putea propaga pe canalul exporturilor prin reducerea cererii pentru produse prelucrate în regim lohn (cablaje, textile). Aceste ramuri depind direct de industria automotivă din țări precum România și Germania, sau cea textilă din Italia. De asemenea, remiterile de bani în favoarea populației fizice ar putea scădea semnificativ odată cu întoarcerea mai multor emigranți din state ale Uniunii Europene și scăderea remunerării muncii în țări precum Rusia sau Israel. Chiar și așa, este prematur de făcut anumite estimări deoarece nu se cunoaște cât exact vor dura restricțiile și care va fi magnitudinea crizei.

Pe plan intern, datorită specificului crizei economia națională ar putea fi afectată în cel puțin două runde – una imediată în perioada crizei Covid-19 și una pe termen mediu după ce criza se va finisa.

În prima rundă deja asistăm la scăderi masive ale veniturilor în sectoare precum HORECA, transporturi, organizarea de evenimente, construcții (imobile rezidențiale) și afacerile de retail (cu excepția comercializării produselor alimentare și medicamentelor). În același timp, se reduc și veniturile populației, fie că unii angajați sunt nevoiți să plece în șomaj tehnic sau chiar sunt disponibilizați, fie anumite persoane nu mai au acces la același volum de remitențe ca și până acum. Un aspect important al primei runde este nivelul de intervenție a statului în salvagardarea activității economice. Cu cât mai mult este minimizat impactului primului val, cu atât mai scurte și mai puțin dureroase vor fi toate celelalte valuri ale "bulgărelui crizei".

Următoarea rundă ar putea fi caracterizată de reducerea activității economice în lanțul de aprovizionare a firmelor care deja și-au sistat activitatea în prima rundă. Prin urmare ar putea avea loc mai multe disponibilizări și/sau reduceri de salarii, care vor accentua căderea consumului, veniturilor din vânzări și a încasărilor bugetare. De asemenea, sectorul bancar poate fi afectat de creșterea creditelor neperformante din cauza incapacității unor companii și a populației de a-și onora ratele lunare. Pe lângă aceasta, cererea de credite investiționale noi se va restrânge, ceea ce va pune presiune și mai mult pe activitatea de intermediere financiară. În cele din urmă, finanțele publice vor avea de suferit nu doar din cauza scăderii veniturilor (scăderea consumului și insolvența unor companii), dar și urmare creșterii cheltuielilor sociale și a susținerii sistemului medical. În mod particular, pe anumite dimensiuni sectoriale criza ar putea avea următoarele efecte:

- **Finanțe publice** - nimeni nu pune la îndoială că bugetul pentru anul 2020 trebuie rapid rectificat pentru a realoca resursele financiare destinate unor investiții și a extinde în primul rând cheltuielile direcționate către sistemul medical și gestionarea crizei. Concomitent cu aceasta,

² Joint Statement by the Chair of International Monetary and Financial Committee and the Managing Director of the International Monetary Fund, <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/27/pr20114-joint-statement-by-the-chair-of-imfc-and-the-managing-director-of-the-imf>

revizuirea principalilor indicatori macro-economici (în sensul înrăutățirii acestora) va genera o reducere semnificativă a veniturilor din taxe și impozite. De cealaltă parte, nevoia susținerii mediului de afaceri și a gospodăriilor casnice va necesita o extindere semnificativă a cheltuielilor, peste limitele impuse de legislația bugetar – fiscală (deja mai multe state au prevăzut derogări de la aceste reguli în perioadele de criză). În final, aceste ajustări vor accentua deficitul bugetar și necesitatea identificării surselor suplimentare de finanțare;

- **Sistemul financiar** – la moment sectorul bancar se prezintă a fi destul de solid, bine capitalizat și cu suficiente lichidități care să susțină ajustarea condițiilor de creditare a agenților economici și populației (ex. amânarea ratelor pe câteva luni). De asemenea, poziția externă a țării prezentată de rezervele valutare e destul de confortabilă, cu active de circa 3 mlrd. USD sau cel puțin 5 luni de import. Cu toate acestea, unii clienți ai băncilor cu greu vor face față crizei sau se vor ciocni cu falimentul la etapa ulterioară. Aceasta fapt inevitabil va extinde volumul de credite neperformante, numărul cazurilor de insolvență și portofoliile companiilor de colectare a creanțelor. De asemenea, reducerea cererii interne ar putea determina ajustarea prețurilor unor active (ex. imobile) ce va pune și mai multă presiune pe bilanțurile băncilor. În cele din urmă, băncile ar putea fi reticente în refinanțarea/restructurarea unor credite, iar prima de risc cerută pentru finanțarea guvernului ar putea crește pe fondul înrăutățirii situației finanțelor publice și condițiilor economice generale;
- **Firme** – caracteristicile acestei crize sunt neordinare și lipsite de careva experiențe anterioare. Practic asistăm la o reducere simultană atât a cererii cât și a ofertei de bunuri și servicii. Unele sectoare înregistrează o reducere semnificativă a activității economice, în timp ce altele cu greu fac față restricțiilor impuse. În lipsa unor măsuri decisive de intervenție, economia reală riscă să se confrunte rapid cu o scădere drastică a volumului vânzărilor, o reducere a ratei de ocupare și implicit creșterea șomajului. Investițiile private se vor reduce, atenția antreprenorilor fiind orientată pe asigurarea cheltuielilor curente și menținerea pe cât posibil a angajaților calificați. De asemenea, există riscul apariției unor blocaje în lanțurile de aprovizionare, dar și în relația furnizori - clienți. Toți vor trebuie să-și asume o parte din pierderi, de la producători până la proprietarii de magazine, cei de birouri, bănci, furnizori;
- **Gospodării casnice** – creșterea venitului disponibil din ultimii ani și politicile statului de stimulare a accesului la locuințe au îndreptat atenția populației către sistemul financiar. Îndatorarea populației a devenit o obișnuință³ în timp ce economiile acoperă de cele mai multe ori o perioadă redusă de timp. În consecință, pentru cei mai mulți angajați pierderea bruscă a locului de muncă ar agrava stabilitatea financiară personală și familială. La aceștia se mai adaugă și persoanele angajate informal sau zilierii cu venituri sezoniere care nu au nici un fel de protecție în față oricărui șoc economic. De asemenea, emigranții întorși de peste hotare pot prezenta o situație de două ori mai gravă. Pe de o parte imposibilitatea reîntoarcerii imediate la locurile de muncă, iar pe de altă parte lipsa veniturilor pentru ei și familiile a căror venituri se bazează pe remitențe. Astfel, o criză economică de durată se poate transforma într-o criză socială cu urmări mult mai grave.

³ Practic fiecare a treia persoană aptă de muncă are un credit sau un împrumut nebancair iar rate lunară a devenit deja o obișnuință.

Cum salvăm economia națională?

Întreprinderile mici și mijlocii, întreprinzătorii individuali și anumite segmente ale gospodăriilor casnice se dovedesc a fi cei mai vulnerabili în fața efectelor pe care criza Covid-19 le are asupra economiei. Susținerea la timp a agenților economici ar salva cât mai multe locuri de muncă și ar atenua din necesarul susținerii ulterioare ale gospodăriilor casnice. Prin urmare, acțiunile întreprinse în prima rundă trebuie să fie suficient de puternice ca să minimizeze escaladarea următoarelor etape. În acest sens, în continuare propunem o serie de acțiuni care, realizate corect, vor susține economia națională pe perioada crizei și vor asigura o cale mult mai rapidă de recuperare în perioada post criză:

I. Identificarea tuturor resurselor care ar putea susține economia națională	Toate resursele potențiale disponibile (donatorii externi, emisie suplimentară de valori mobiliare de stat, rectificare bugetară, relaxarea politicii monetare, garanții de stat etc.) trebuie identificate și atent utilizate. În acest sens pot fi mobilizate cel puțin 20 mlrd. MDL pe parcursul anului 2020.
II. Obținerea de date operative⁴	Pentru a avea o imagine suficient de detaliată, exactă și obiectivă asupra situației reale din mediul de afaceri și a identifica impactul real al crizei Covid-19 asupra economiei, este nevoie de realizarea unui sondaj cuprinzător în rândul firmelor. Acesta ar urma să identifice sectoarele cele mai afectate și "motoarele" economiei care se pot redresa rapid, cuantificarea numărului celor afectați, volumului pierderilor și ajutorului minim necesar. Sondajul trebuie actualizat cel puțin trimestrial, pentru a măsura propagarea crizei, dar și efectele măsurilor anti-criză. De asemenea este necesar de monitorizat zilnic o serie de indicatori care reprezintă indici ai intensității activității economice cum ar fi: consum de energie electrică pe persoane fizice și agenți economici, consumul de combustibili, transferurile zilnice de peste hotare etc. La finele perioadei situației de urgență este binevenit un sondaj amplu pentru a evalua starea mediului de afaceri și a gospodăriilor.
III. Elaborarea Programului de redresare a economiei naționale	Programul de redresare ar urma să cuprindă acțiuni specifice ce urmează a fi realizate în vederea susținerii agenților economici și gospodăriilor casnice în cadrul. Măsurile pot fi grupate în 2 categorii: 1 – măsuri pentru

⁴ Unele date zilnice pot reflecta foarte bine dinamica economică - consumul de petrol, energie electrică; transferuri de bani de peste hotare, transferurile inter-bancare, încasări din taxe și impozite

	perioada restricțiilor în contextul situației excepționale (pe care se focusează la moment Guvernul); și 2 – măsuri mai sistemice care cuprind întreaga perioadă de criză pandemică, care ar putea fi mai extinsă decât perioada stării excepționale.
IV. Instituirea unui mecanism de comunicare anti-criză	Pentru reducerea incertitudinii în mediul economic este nevoie de explicarea clară a măsurilor economice ce urmează a fi întreprinse. Populația și mediul de afaceri trebuie să aibă certitudinea măsurilor aplicate și volumul suportului acordat astfel încât să poată replanifica resursele necesare până la obținerea suportului din partea statului.
V. Constituirea unui organism reprezentativ de monitorizare a Programului	Așa cum programul este unul excepțional și urmează să extindă datoria publică a țării, este nevoie de o monitorizare atentă a acestuia. Constituirea unei comisii de monitorizare ar urma să acorde suport consultativ și credibilitate necesară întregului proces. Aceasta ar putea avea un format larg, pe platforma Parlamentului și cu implicarea societății civile.

Programul de redresare economică

Pentru evitarea utilizării în mod discreționar și haotic a resurselor și așa limitate, măsurile întreprinse trebuie atent calibrate în funcție de nevoile reale ale populației și firmelor. Programul de mai jos prezintă o serie de repere pentru guvernanți cu scopul de a oferi maximă eficiență suportului oferit economiei naționale. Conform anticipărilor privind existența a cel puțin două runde care pot afecta economia națională, Programul țintește măsuri specifice pentru fiecare din acestea. Pe lângă acțiunile în sine, criterii clare de calculare a suportului financiar urmează a fi stabilite în baza unor indici precum cifra de afaceri, volumul impozitelor achitate, numărul de angajați, veniturile salariale, coșul minim de consum, etc.

Situația de criză poate fi și un moment de a regândi modelul de dezvoltare a economiei naționale. Unele ramuri ar putea obține o doză suplimentară de competitivitate în timp ce necesitatea altora va fi pusă în discuție. Asigurarea consumului intern cu cât mai multe bunuri și servicii naționale, stimularea canalelor on-line de distribuție a mărfurilor, reducerea plăților fără numerar și implicit a economiei informale, concentrarea pe produse inovatoare și cu valoare adăugată înaltă, exporturile sau agricultura ecologică sunt doar câteva direcții și obiective care trebuie să ghideze Programul de redresare economică. În contextul unor resurse limitate trebuie susținute acele afaceri care se vor putea redresa rapid și vor compensa în timp scurt aceste investiții neprogramate ale statului.

1. Măsuri imediate pentru perioada situației excepționale de combatere a Covid-19

Primul set de măsuri se referă la acțiunile imediate ce trebuie orientate pe minimizarea pierderilor din prima rundă pentru a reduce „spill over effect” (creșterea bulgărelui crizei). Acestea urmăresc abordarea urmată de majoritatea statelor lumii, inclusiv vecinii România, Ucraina și alte state în curs de dezvoltare⁵, care prevăd amânarea unor cheltuieli ale populației și firmelor (impozite, rate la credite) și oferirea de lichidități ieftine și suficiente economiei. Acestea trebuie să țină cont de cele două dimensiuni distincte afectate de criza Covid-19, și anume populația și mediul de afaceri, iar scopul – să mențină economia pe „respirație artificială” în perioada restricțiilor în contextul pandemiei.

1.1. Asigurarea unui nivel minim de venituri pentru populație – această măsură este necesară pentru a preveni o deteriorare a situației sociale și prevenirea creșterii criminalității. Aici este vorba de extinderea cheltuielilor sociale și susținerea persoanelor care au suferit o pierdere considerabilă a veniturilor urmare instituirii restricțiilor pe parcursul situației excepționale, și anume:

- *Compensarea plăților salariale pentru angajații din companiile a căror activitate este sistată până la un anumit nivel din salariului mediu.*
- *Stabilirea unei indemnizații lunare pentru alte persoane, nesalariate, rămase fără venit pe perioada crizei (deținătorii de patente, zilieri, etc.) în corespundere cu minimul de existență.*

1.2. Asigurarea sectorului privat cu lichiditatea necesară – această măsură are scopul de a menține procesele critice necesare la companiile care au șanse de reabilitare după perioada restricțiilor. În acest sens trebuie luate în calcul următoarele acțiuni:

- *Menținerea de către BNM a ratei de bază la un nivel inferior și eventual, reducerea treptată a normei rezervelor obligatorii pentru a stimula reducerea dobânzilor în economie și majora infuzia de lichidități. BNM deja a anunțat reducerea ratei de bază cu 1,25 p.p. până la 3.25% și a normei rezervelor obligatorii pentru depozitele în lei cu 2,5 p.p. până la 38,5⁶%. Totuși, în actualul context, este necesară o relaxare mai pronunțată a politicii monetare, în special prin reducerea normei rezervelor obligatorii până la 15%, fapt ce ar disponibiliza automat circa 10 miliarde MDL (notă: cadrul inflaționist permite relaxarea politicii monetare, însă chiar și o creștere a nivelului inflației peste ținta BNM constituie o problemă mai puțin acută comparativ cu repercusiunile potențiale ale crizei asupra stabilității macrofinanciare, or anume aceasta ar trebui să fie principalul obiectiv al BNM în perioada crizei).*
- *Pe măsura epuizării eventuale a lichidităților în sistemul bancar, BNM ar putea procura valori mobiliare de stat pe piața secundară, în vederea susținerii Guvernului în finanțarea programului anti-criză.*

⁵ Politicile de răspuns la criza Covid-19 adoptate de 192 de state membre ale FMI, www.imf.org

⁶ La moment rezervele obligatorii menținute de bănci în lei moldovenești sunt de circa 16 mlrd. MDL.

- *În vederea susținerii canalizării lichidităților din sistemul bancar în economia reală, este necesară emiterea de garanții de stat pentru creditele care finanțează fluxul de numerar acordate companiilor a căror activitate a fost sistată de măsurile restrictive stabilite pentru perioada situație excepțională. Mecanismul de emitere a acestor garanții ar putea urma exemplul programului "Prima casă" inclusiv în ceea ce privește compensarea unei părți din dobândă (Boxa A).*
- *Amânarea plăților fiscale pentru perioada situației excepționale și suspendarea temporară a penalităților pentru întârzieri. Această categorie de măsuri sunt cel mai ușor de pus în aplicare de către Guvern și are costuri minime pentru bugetul public național implicând doar amânarea încasărilor la buget.*

Boxa A. Finanțarea decalajului de flux de mijloace bănești pentru companiile ale căror activitate a fost sistată

Companiile ale căror activitate a fost sistată ca rezultat al măsurilor impuse în perioada situației excepționale au fost lipsite de sursa de venituri. Pentru onorarea temporară a obligațiunilor în această perioadă, Guvernul trebuie să vină cu o soluție de finanțare a decalajului fluxului de mijloace bănești. Pe de o parte, sistemul bancar poate disponibiliza peste 10 miliarde de lei. Pe de altă parte, reticența băncilor față de risc, precum și cerințele prudențiale și necesitățile de garanții împiedică canalizarea acestor resurse în economie. În același timp, anume sistemul bancar are cel mai potrivit sistem de evaluare, dar și rețea de debursare de resurse creditare către un număr mare de agenți economici în timp redus, fiind cel mai potrivit agent pentru finanțarea economiei reale. Pentru a debloca utilizarea acestor lichidități disponibile în sistemul bancar, Guvernul trebuie să vină cu un program de garantare în limita de 50-80% (nici într-un caz 100%, pentru ca băncile să asigure evaluarea de risc cuvenită) pentru creditele de lichiditate urgentă necesare agenților economici. Cel mai potrivit agent de gestionare a acestor garanții este ODIMM care deja are practică de acordare a garanțiilor pentru programul „Prima casă”. Este recomandabil ca creditul de finanțare a decalajului fluxului de mijloace bănești să fie acordat cel puțin pe o perioadă de 9 luni, preferabil - 12 luni. Mecanismul de garantare ar putea fi similar cu cel pentru programul „Prima casă”. Suplimentar, este recomandabil ca Guvernul să compenseze cel puțin parțial dobânda pentru creditele acordate de către bănci, după un mecanism similar de compensare ce funcționează pentru „Prima casă”. Pentru a minimiza abuzurile și a exclude companiile fantomă, facilitarea dată trebuie să fie oferită agenților economici în limite corelate cu rulajele înregistrate de compania solicitantă anterior crizei. Spre exemplu, plafonul creditării nu poate fi mai mare decât rulajul operațional mediu lunar al ultimilor 12 luni de până la perioada de carantină multiplicat la 3 (5 în dependență de capacitățile Ministerului Finanțelor). Același mecanism de garantare ar putea fi aplicat și companiilor de servicii comunale pentru a compensa decalajul de cash flow generat de amânarea termenelor de plată la servicii comunale.

1.3. Demararea unei campanii cuprinzătoare pentru susținerea producătorilor autohtoni – este o măsură complementară facilitării accesului la lichidități și are scopul de a menține locurile de muncă și activitatea economică în general, precum și de a susține balanța de plăți (evident, susținerea producătorilor autohtoni nu trebuie să fie în detrimentul bunăstării și securității consumatorilor autohtoni). Totodată, durata acestei măsuri ar trebui să fie limitată de perioada situației excepționale și, eventual extinsă pentru 1 an maxim pentru a permite producătorilor autohtoni să-și revină mai rapid.

- *Elaborarea unor programe de favorizare a producătorilor autohtoni, fără a avea un impact negativ asupra climei concurențiale (ex. favorizarea agenților economici autohtoni la procesul de achiziții publice, stimulente pentru exporturi, ajustarea mecanismelor de subvenționare).*
- *Recomandarea întreprinderilor de stat să acorde preferință producătorilor autohtoni în procesul de identificare a furnizorilor și a partenerilor de afaceri.*
- *Emiterea de garanții de stat pentru sectoarele exportatoare și cele care pot asigura substituirea importului.*
- *Demararea unei campanii naționale de informare și promovare în rândul populației despre necesitatea susținerii producătorilor autohtoni.*

2. Măsuri ce vizează perioada după eliminarea stării de urgență

În paralel cu implementarea măsurilor urgente, este necesar de dezvoltat un pachet de măsuri de intervenție largă pentru a asigura relansarea economiei în perioada post-criză. Acestea nu vor putea fi implementate fără o rectificare cuprinzătoare a bugetului prin revizuirea veniturilor, realocarea unor cheltuieli și extinderea deficitului bugetar. La nivel de venituri trebuie identificate toate acele surse interne care pot susține cheltuielile publice, iar de pe extern accesate acele programe de ajutor financiar oferite de parteneri multilaterali și bilaterali. De cealaltă parte, unele cheltuieli investiționale trebuie reconsiderate în timp ce cheltuielile curente (salarii, pensii, cheltuieli sociale, etc.) și majorarea alocărilor financiare pentru sectorul de sănătate trebuie să fie prioritară.

2.1. Susținerea mediului de afaceri – acțiuni ce ar susține relansarea activității economice imediat după finisarea crizei Covid-19.

- *Extinderea capitalizării fondului de garantare a creditelor de pe lângă ODIMM pentru a facilita finanțare/refinanțarea IMM/microîntreprinderi, dezvoltarea unor programe noi de adaptare la noile realități, susținerea masivă a înființării noilor afaceri și creării de locuri de muncă.*
- *Continuarea relaxării politicii monetare și examinarea posibilității injectării de resurse financiare suplimentare de către BNM în sistemul bancar prin procurări de VMS pe piața secundară (quantitative easing), în condițiile în care lichiditățile disponibile pentru creditare din sectorul bancar se vor disipa.*
- *Elaborarea unui set de măsuri de prevenire a concurenței neloiale din partea economiei de pe malul stâng al Nistrului utilizând regimurile fiscale și vamale facilitare asigurate de autoritățile separatiste. Diferența de taxe trebuie să fie*

percepută în calitate de compensare a avantajului economic neconcurențial pentru producția și mărfurile transportate din teritoriul transnistrean și realizate pe malul drept al Nistrului pentru a asigura condiții egale concurențiale. Aceste măsuri vor fi aplicate, în cazul în care autoritățile din regiunea separatistă refuză eliminarea diferențelor fiscale aplicate pe teritoriul unității teritoriale transnistrene ce provoacă concurență neloială. Măsura dată va asigura condiții mai corecte pentru agenții economici de pe malul drept al Nistrului, dar și potențiale încasări la bugetul național.

- *Prevenirea contrabandei prin teritoriul transnistrean care asigură concurență neloială companiilor moldovenești.*
- *Simplificarea regimurilor de operare a întreprinderilor mici și a celor de familie, prin elaborarea unui capitol separat cu prevederi simplificate atât în Codul Fiscal, cât și în Codul Muncii. Majorarea volumului achizițiilor publice, inclusiv pentru completarea rezervelor strategice ale statului.*

2.2. Susținerea gospodăriilor casnice – acțiuni ce ar securiza stabilitatea financiară individuală a populației.

- *Monitorizarea și plafonarea (în caz de lipsă acută și deteriore a lanțului de aprovizionare) a prețurilor la alimente, medicamente, utilități în baza nivelului înregistrat în ultima jumătate de an.*
- *Extinderea și revizuirea programului PARE 1+1 pentru reintegrarea economică a emigranților inclusiv prin creșterea raportului de cofinanțare din partea statului.*
- *Susținerea persoanelor care vor să demareze o afacere prin capitalizarea suplimentară a celorlalte programe gestionate de ODIMM (Femeia în afaceri, Start pentru tineri, etc.).*
- *Promovarea mecanismului de refinanțare a creditelor în vederea identificării de către consumatorii de credite a celor mai mici dobânzi atât la creditele bancare cât și la împrumuturile nebancare.*
- *Transpunerea conceptului european de "persoană vulnerabilă din punct de vedere financiar" care stabilește obligativitatea perceperii unor dobânzi minime la credite de toate instituțiile financiare pentru persoanele cu venituri reduse.*

Anexa. Măsurile întreprinsă de Guvern pentru susținerea mediului de afaceri și populației

Măsurile au fost adoptate până la 1 aprilie 2020, conform Deciziilor Comisiei pentru Situații Excepționale⁷ și Proiectului de lege adoptat prin Hotărârea de Guvern din 1 aprilie 2020⁸.

Facilități pentru angajați și alte categorii de populație:

1. Pe perioada staționării, pentru personalul unităților bugetare finanțate de la bugetul de stat, inclusiv prin transferuri cu destinație specială, se calculează salariul în cuantum integral conform Legii nr. 270/2018;
2. Se recomandă Casei Naționale de Asigurări Sociale, autorităților publice locale, instituțiilor publice la autogestiune, care aplică Legea nr. 270/2018, menținerea pe perioada staționării a salariului conform punctului de mai sus.
3. În perioada stării de urgență persoanele înregistrate cu statut de șomer la una dintre subdiviziunile teritoriale de ocupare a forței de muncă, inclusiv cele revenite de peste hotare, beneficiază lunar, de la data solicitării, de ajutor de șomaj în cuantum de 2775 lei.
4. Cuantumul lunar al ajutorului de șomaj pentru șomerii beneficiari de ajutor de șomaj aflați în plată, precum și pentru șomerii care au obținut dreptul la ajutorul de șomaj în perioada stării de urgență, în condițiile Legii nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurare de șomaj, nu va fi mai mic decât 2775 lei și se acordă de la data intrării în vigoare a prezentului articol și până la sfârșitul perioadei stării de urgență.
5. Prin derogare de la prevederile Legii nr. 133/2008 cu privire la ajutorul social, pe durata stării de urgență, începând cu luna aprilie 2020, venitul lunar minim garantat constituie 1300 lei, inclusiv pentru luna în care se ridică starea de urgență. Dreptul la ajutor social care expiră în perioada stării de urgență se extinde până la ridicarea acesteia.
6. Pentru familiile defavorizate care au în componența sa copii, se majorează cuantumul venitului lunar minim pentru fiecare copil de la 50% la 75%.

Înlesniri acordate mediului de afaceri:

1. Valabilitatea certificatelor de chei publice pentru semnătura mobilă care a expirat sau expiră pe durata stării de urgență se prelungește de drept, pe toată durata stării de urgență.
2. Pe perioada stării de urgență, alcoolul etilic nedeenaturat de la poziția tarifară 220710000, destinat utilizării pentru produsele antiseptice (dezinfecțanți, biacizi și cosmetice antibacteriene), este scutit de plata accizelor în limita volumului stabilit de Ministerul Finanțelor, la cererea depusă de către agentul economic.
3. Prin derogare de la art. 6 din Legea 160/2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, valabilitatea autorizațiilor de electrician autorizat, autorizațiilor cu privire la laboratoarele electrotehnice și taloanelor de autorizare la grupa de securitate electrică, care au expirat sau urmează să expire în perioada stării de urgență, se prelungesc până la expirarea stării de urgență.

⁷ http://alegeri.md/w/Dispoziti%C8%9Bile_Comisiei_pentru_Situa%C8%9Bii_Excep%C8%9Bionale_a_Republicii_Moldova

⁸ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr02_205.pdf

4. Pentru subiecții subvenției care și-au sistat total sau parțial activitatea conform deciziilor Comisiei naționale extraordinare de sănătate publică și/sau Dispozițiilor Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, se acordă o subvenție în mărimea sumei achitate a impozitului pe venit, a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii datorate de angajator, a contribuțiilor individuale de asigurări sociale de stat obligatorii și a primelor de asigurări obligatorii de asistență medicală în formă de contribuție procentuală datorate de angajator și salariat aferent indemnizației/salariului acordat salariaților aflați în șomaj tehnic și/sau staționare.
5. Pentru subiecții subvenției care și-au sistat total sau parțial activitatea, alții decât cei specificați la de mai sus, se acordă o subvenție în mărime de 60% din suma achitată a impozitului pe venit, a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii datorate de angajator, a contribuțiilor individuale de asigurări sociale de stat obligatorii și a primelor de asigurări obligatorii de asistență medicală în formă de contribuție procentuală datorate de angajator și salariat aferent indemnizației/salariului acordat salariaților aflați în șomaj tehnic și/sau staționare.
6. Pentru agenții economici care și-au sistat total sau parțial activitatea conform deciziilor Comisiei naționale extraordinare de sănătate publică și/sau Dispozițiilor Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, termenul de prezentare a dărilor de seamă fiscale și de achitare a obligațiilor fiscale aferente taxelor locale pentru primul trimestru al anului 2020 se prelungește până la 25 iulie 2020.
7. Stabilirea cotei TVA de 15% pentru serviciile HORECA (servicii hoteliere și alimentație publică).
8. Pentru titularii de patentă, activitatea independentă, întreprinzătorii individuali) se va asigura restituirea sumei contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii în sumă fixă aferente perioadei sistării activității conform deciziilor Comisiei naționale extraordinare de sănătate publică și/sau a Dispozițiilor Comisiei pentru situații excepționale a Republicii Moldova. Restituirea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii în sumă fixă nu va întrerupe stagiul de cotizare al persoanelor respective.